

List w sprawie badań podstawowych

Polska Akademia Umiejętności podejmuje próbę zastanowienia się nad sposobami podniesienia w Polsce poziomu i znaczenia badań w zakresie humanistyki, nauk społecznych, ścisłych i przyrodniczych (zwykle ogólnie nazywanych „badaniami podstawowymi”). Dlatego zwracamy się do Pana Profesora z uprzejmą prośbą o wypowiedź na ten temat. Chcielibyśmy w ten sposób uzyskać przegląd opinii, który będzie mógł służyć dalszym pracom i – miejmy nadzieję – doprowadzi do interesujących konkluzji. Planujemy również ewentualną publikację wypowiedzi, oczywiście po uzyskaniu zgody i autoryzacji.

Aby ułatwić odpowiedź, sformułowaliśmy kilka problemów, które wydają nam się warte zastanowienia. Nie znaczy to, że lista jest kompletna (liczymy na uzupełnienia), ani że oczekujemy koniecznie opinii na wszystkie przedstawione tematy (rozumiemy doskonale, że pewne zagadnienia mogą Pana nie interesować). Prosimy po prostu o przedstawienie swojego zdania o tym, co Pan Profesor uważa za najważniejsze.

(i) Określenie pojęcia badań *naukowych* i zdefiniowanie ich roli, oraz podstawowego celu (poznawczy? kulturowy? edukacyjny? patriotyczny? propagandowy? społeczny? gospodarczy?) prowadzenia takich badań w naszym kraju.

(ii) Problemy polityki naukowej: czy potrzebne są priorytety w tematyce badawczej, a jeżeli tak, to kto ma je ustalać, według jakich kryteriów i czemu mają służyć. Jak powinna wyglądać relacja pomiędzy badaniami i zastosowaniem ich wyników w praktyce.

(iii) Związki nauki z edukacją: relacja instytutów badawczych i uniwersytetów. Kształcenie na najwyższym poziomie: Czy powinny zostać w tym celu wyodrębnione uniwersytety, które byłyby zobowiązane do inwestowania w naukę o najwyższym standardzie (a także posiadające odpowiednie możliwości)? Rola instytutów badawczych w tym zakresie.

(iv) Problem promowania i umożliwienia intensywnego rozwoju najwybitniejszym jednostkom i zespołom (rola mistrza), przy równoczesnej konieczności zapewnienia „podstawowego” finansowania pozostałym uczestnikom sektora nauki. Wiążą się z tym takie zagadnienia, jak elastyczność systemu (przeciwdziałanie rutynie, w tym łatwość tworzenia i likwidacji jednostek), pobudzanie ambicji badaczy (np. system wyróżnień), właściwy model kariery naukowej (zasadność habilitacji?), stworzenie możliwości finansowania badań znajdujących się poza dominującym paradygmatem.

(v) Problem krytyki naukowej. Jak ożywić dyskusje naukowe (publiczne i prywatne), oraz wymianę informacji. Jak oceniać wyniki badań, instytucje

naukowe (kwestia oceny parametrycznej), a także pojedynczych uczonych. Jaka powinna być polityka w stosunku do polskich czasopism naukowych.

Dyskusję na temat tych zagadnień generalnych, które dotyczą – jak sądzimy – wszystkich dziedzin nauki, warto też uzupełnić opiniami o sprawach bardziej konkretnych, specyficznych dla różnych środowisk. Jest ich bardzo wiele, tutaj wymieniamy tylko kilka z nich. Prosimy o uzupełnienie tej listy.

(a) Możliwości i zasady tworzenia dużych zespołów problemowych (typu Słownika Biograficznego, encyklopedii, badań interdyscyplinarnych).

(b) Możliwości budowy w Polsce Centrów Badań Zawansowanych, a także ośrodków badawczych opartych o kosztowne urządzenia (czy warto, i pod jakimi warunkami).

(c) Zasadność i sposób finansowania udziału Polski w międzynarodowych instytutach i organizacjach naukowych.

(d) Znaczenie współpracy międzynarodowej, w tym problem kontaktów i współdziałania z uczonymi polskimi (polskiego pochodzenia) pracującymi poza krajem.

(e) Rola uczonych w społeczeństwie: propagowanie wyników badań i myślenia naukowego, wyrażanie opinii w palących sprawach publicznych.

Interesują nas zarówno wypowiedzi ogólne, jak i propozycje konkretnych rozwiązań. Będziemy wdzięczni za odpowiedź przed końcem kwietnia.

Kraków, kwiecień 2006

Andrzej Białas
